

ARCHEOLOGIENOTA TIENEN – GALLICSTRAAT

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
N. PIL, G. VERBELEN, E. DIRIX & A. SYS

MAART 2017

Titel

Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Tienen – Gallicstraat

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten, Giel Verbeelen, Nathalie Pil, Evelien Dirix en Annelien Sys

Opdrachtgever

Familie Nys
Gallicstraat 78
3300 Tienen

Projectnummer

2017C89

Plaats en datum

Kortenaken, maart 2017

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2017C89
ISSN 2034-5615

openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1	Inleiding	5
1.1	<i>Algemeen</i>	5
1.2	<i>Beschrijving onderzoeksopdracht</i>	5
1.3	<i>Doelstellingen</i>	8
1.4	<i>Onderzoeksvragen</i>	8
2	Huidige & toekomstige situatie	9
2.1	<i>Huidige situatie</i>	9
2.2	<i>Toekomstige situatie</i>	10
3	Bureauonderzoek	12
3.1	<i>Landschappelijke & bodemkundige situering</i>	12
3.2	<i>Archeologische en erfgoedkundige data</i>	20
3.3	<i>Historiek en cartografische bronnen</i>	21
3.4	<i>Archeologische verwachting</i>	27
4	Resultaten bureauonderzoek	28
4.1	<i>Algemeen</i>	28
4.2	<i>Beantwoording onderzoeksvragen</i>	28
4.3	<i>Samenvatting / assessment bureauonderzoek</i>	29
4.4	<i>Programma van maatregelen</i>	30
5	Bibliografie	31
6	Figurenlijst.....	32
7	Plannenlijst.....	33

1 INLEIDING

1.1 Algemeen

Bij het aanvragen van een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een verkavelingsaanvraag is afhankelijk van een aantal criteria (Figuur 1):

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

Figuur 1: Criteria bij verkavelingsvergunningen

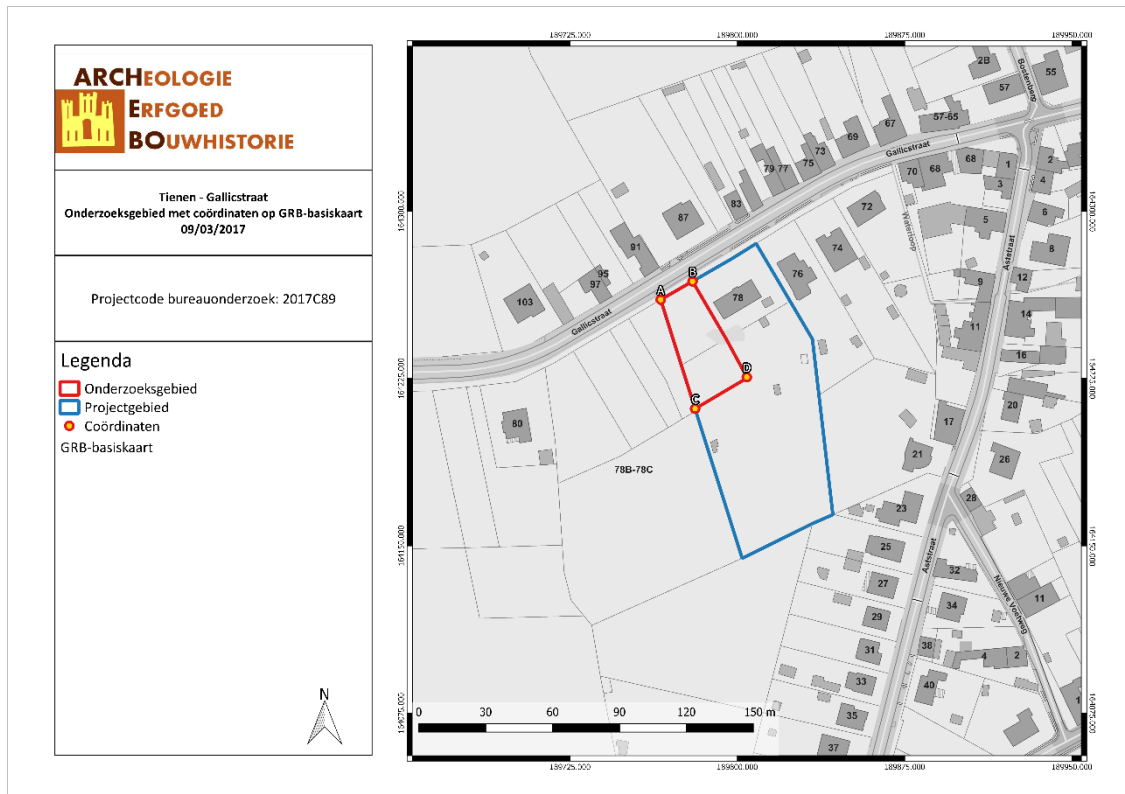
1.2 Beschrijving onderzoeksoopdracht

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft ARCHEBO bvba een archeologienota opgemaakt voor de percelen aan de Gallicstraat in Tienen. Het betreft de herverkaveling van twee percelen tot drie kavels. Nadien komt op één van de kavels een nieuwbouwwoning. Dit terrein is op de volgende kaarten als onderzoeksgebied vernoemd en is aangeduid in het rood. De rest van het terrein is projectgebied en staat aangeduid in het blauw.

Aangezien de aanvraag voor een verkavelingsvergunning na 1 juni 2016 werd ingediend, is een archeologienota evenwel vereist, zoals vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet (art. 5.4.1, 5.4.2, 5.4.8 en 5.4.9). Het bureauonderzoek werd uitgevoerd in maart 2017 onder leiding van erkend archeoloog Jan Claesen. Contactpersoon was Walter Torfs, erkend landmeter. In de onderhavige archeologienota worden de locatie van het terrein en de geplande werken geanalyseerd. Deze informatie wordt samen met de resultaten van een archeologisch bureauonderzoek bestudeerd.

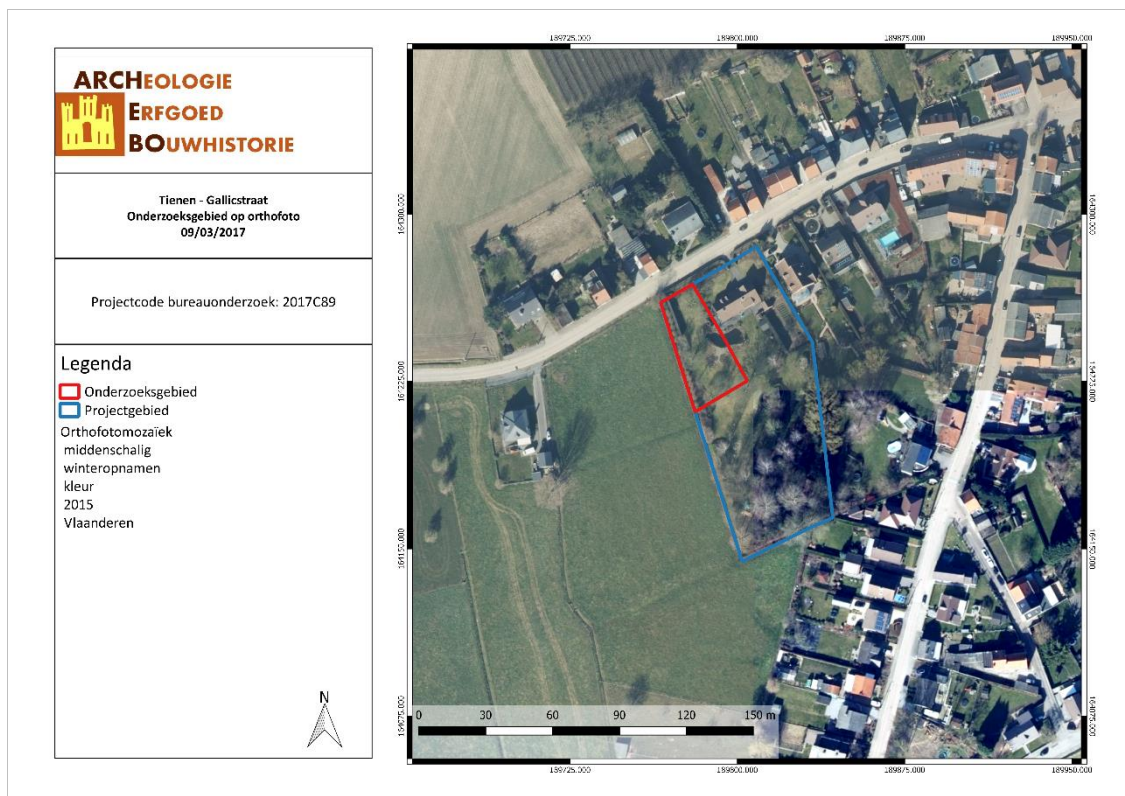
Administratieve fiche			
Naam site:	Tienen – Gallicstraat		
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem		
Ligging:	Provincie Vlaams-Brabant, Tienen, Gallicstraat		
Kadaster:	Afdeling 6/BOST, sectie N, perceel N169h, N169m en N169n		
Coördinaten (zie hoofdstuk 1.2):	A	X	189765.627
		Y	164260.363
	B	X	189779.885
		Y	164268.569
	C	X	189781.0392
		Y	164211.485
	D	X	189804.212
		Y	164225.654
Opdrachtgever:	Familie Nys Gallicstraat 78 3300 Tienen		
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba		
Projectcode bureauonderzoek:	2017C89		
Projectleiding:	Jan Claesen		
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Bewaarplaats archief:	ARCHEBO bvba (tijdelijk)		
Grootte totale projectgebied:	Ca. 6.554 m ²		
Grootte onderzoeksgebied	Ca 1.120 m ²		
Uitvoeringsperiode:	9 maart tot 4 april 2017		
Reden van de ingreep	Herverkaveling van twee percelen tot drie kavels. Nadien wordt op het nieuwe kavel langs de Gallicstraat een woning opgebouwd.		
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein, de geplande werken en impact op het bodemarchief.		
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, verstoring, verkaveling ...		

De onderstaande GRB-kadasterkaart en de Orthofoto tonen het onderzoeksgebied en het projectgebied op de meest recente stadskarten en luchtfoto's.

TIGA/17/03/09/1 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017)

TIGA/17/03/09/2 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

1.3 Doelstellingen

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het onderzoeksgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.4 Onderzoeksvragen

Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
2. *Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?*
3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?*
4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

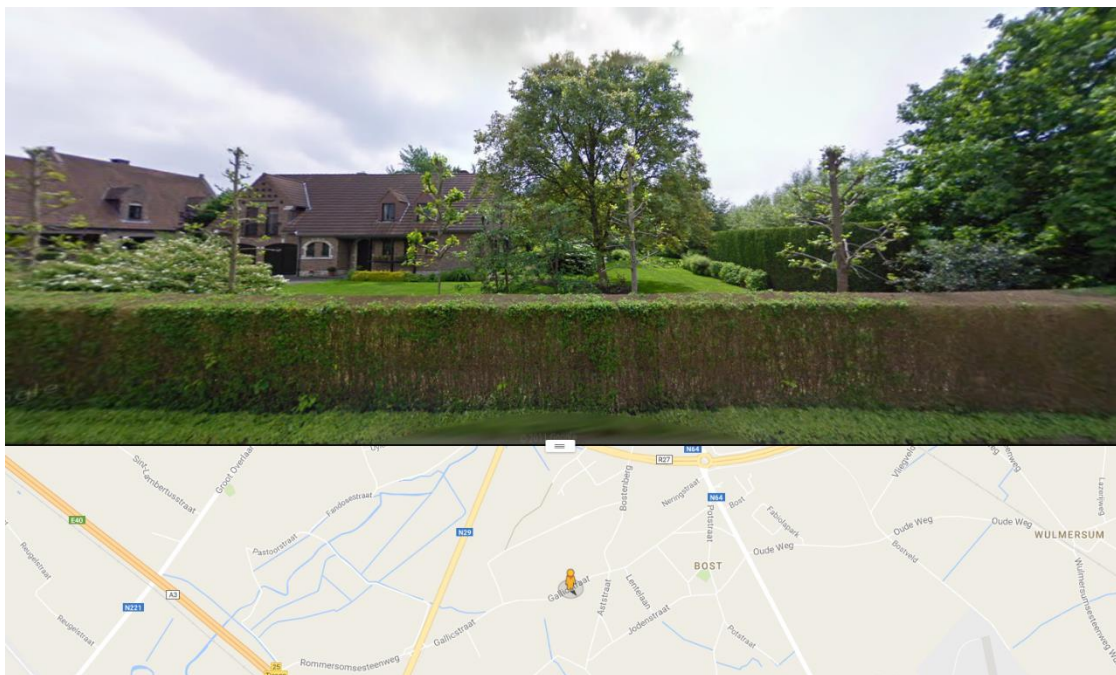
2 HUIDIGE & TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.1 Huidige situatie

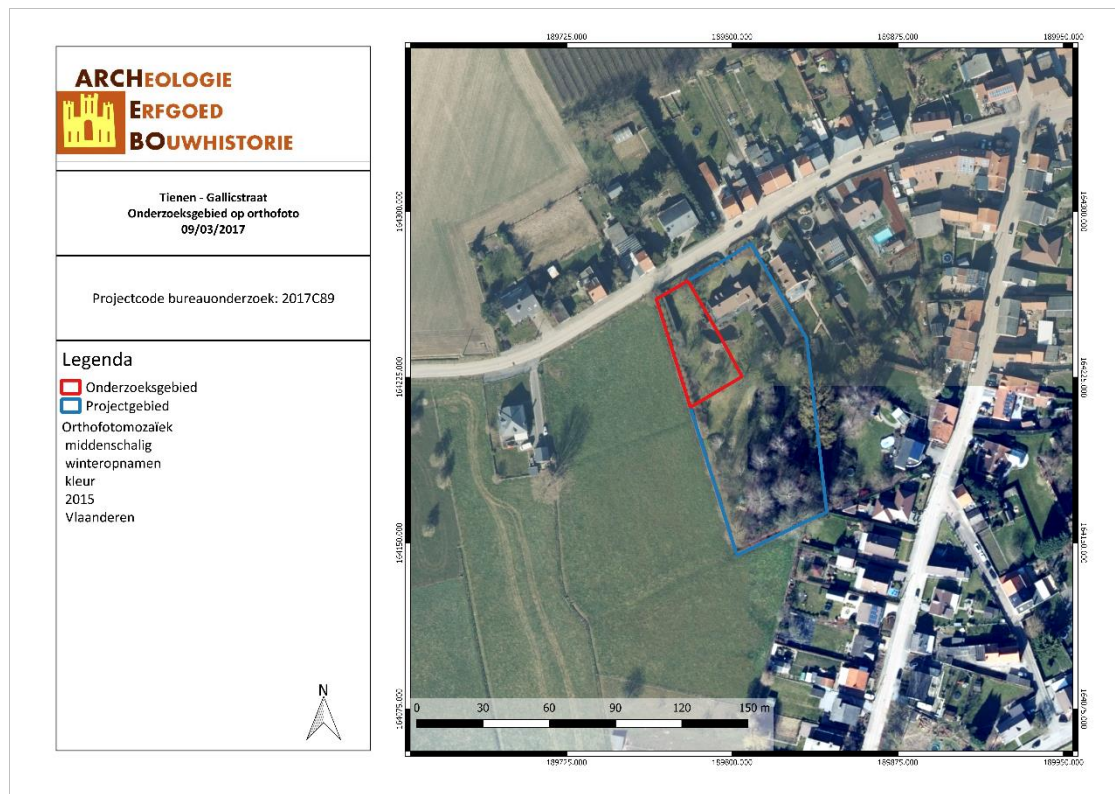
Het onderzoeksgebied situeert zich langs de Gallicstraat in een woonwijk van Bost, een deelgemeente van Tienen. Op de percelen staat reeds een woning, maar deze staat niet in het onderzoeksgebied. Het volledige projectgebied bevindt zich op twee percelen die herverkaveld zullen worden tot drie loten. Eén lot hiervan wordt een nieuwe bouwkel. Het deel van het onderzoeksgebied gelegen aan de straatzijde, tot ongeveer 50m van de weg, is momenteel in gebruik als tuin van de aanpalende woning. Dit deel staat gekarteerd als woongebied. Het achterliggende deel is bestemd voor agrarisch gebruik.

In de toekomst wordt er een nieuwe woning gepland op de nieuwe kavel naast de bestaande woning.

De nieuwe bouwkel doet momenteel dienst als tuinzone. Hierbij is ook een vijver uitgegraven.

Figuur 4: Het onderzoeksgebied langs de Gallicstraat (Google Street view, 2017)

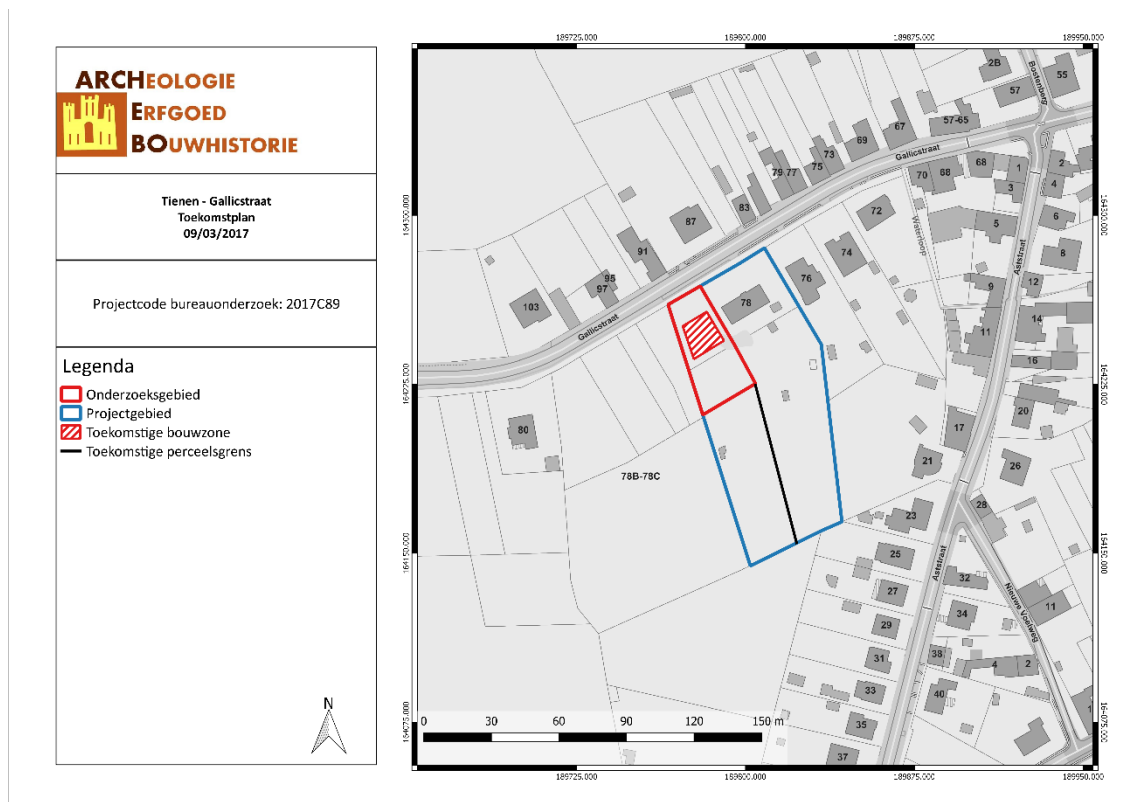

TIGA/17/03/09/3 - Digitale aanmaak

Figuur 5: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

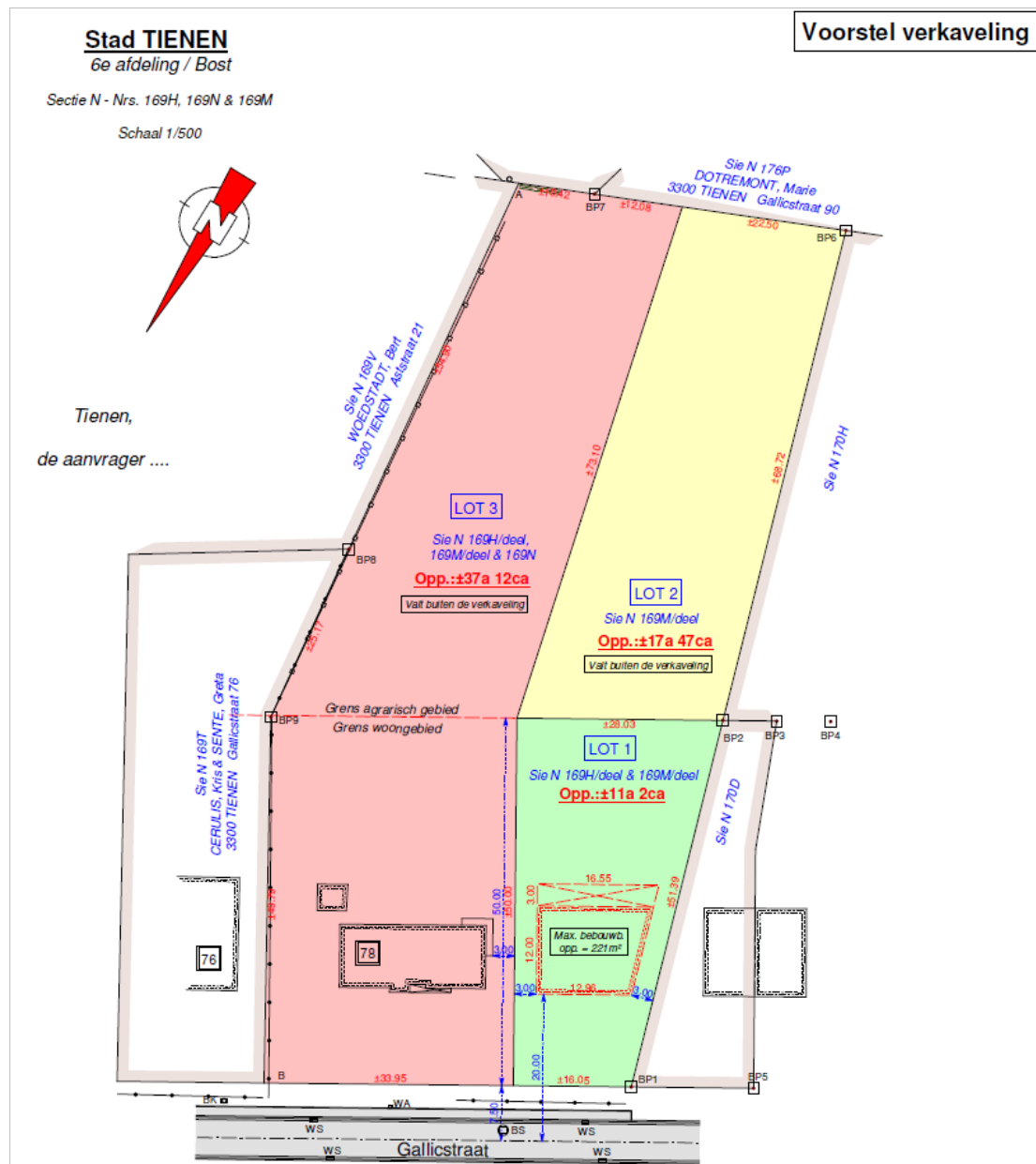
2.2 Toekomstige situatie

De opdrachtgever wil de percelen herverkavelen en op één van de nieuwe kavels komt een woning. De toekomstige bouwzone indiceert enkel de mogelijkheid tot bouwen en nog niet de geplande toekomst.

TIGA/17/03/09/4 - Digitale aanmaak

Figuur 6: Situering van het onderzoeksgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)

Figuur 7: Plannen met de geplande werken (Landmetingen Geoscoop, 2017)

3 BUREAUONDERZOEK

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

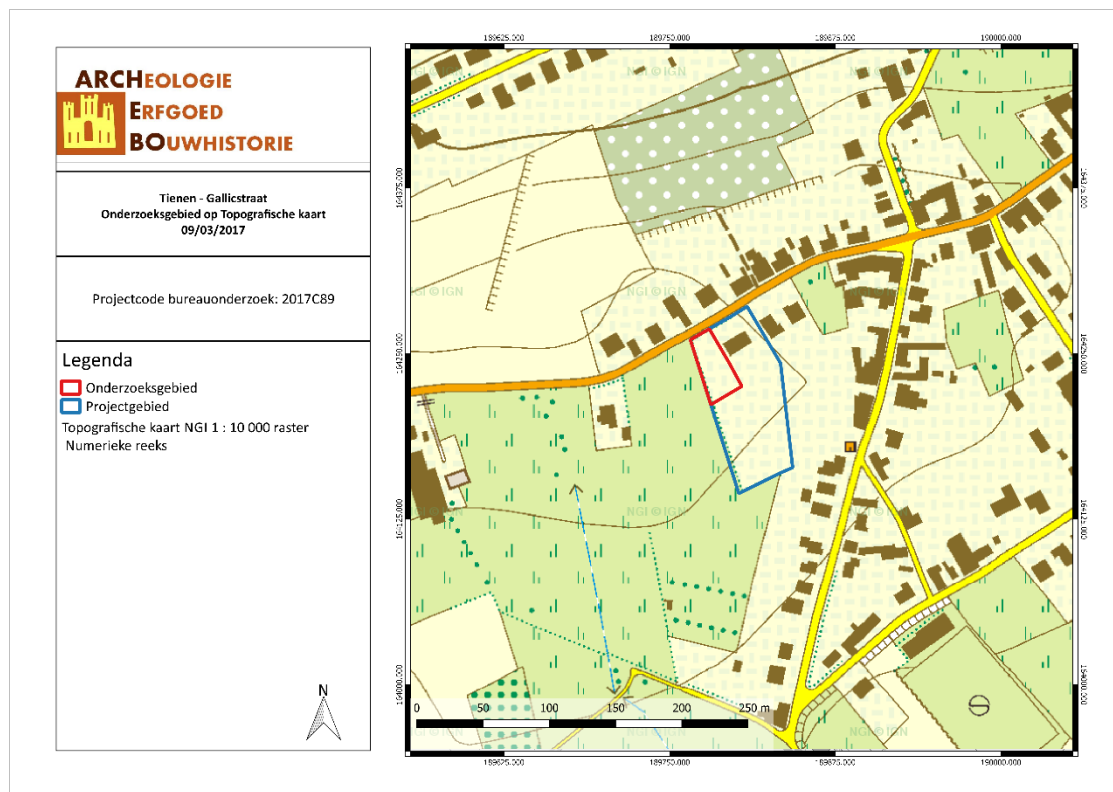
In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten van het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

De gebruikte kaarten werden in georeferenciede vorm (Belge Lambert 1972) gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplot om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

3.1 Landschappelijke & bodemkundige situering

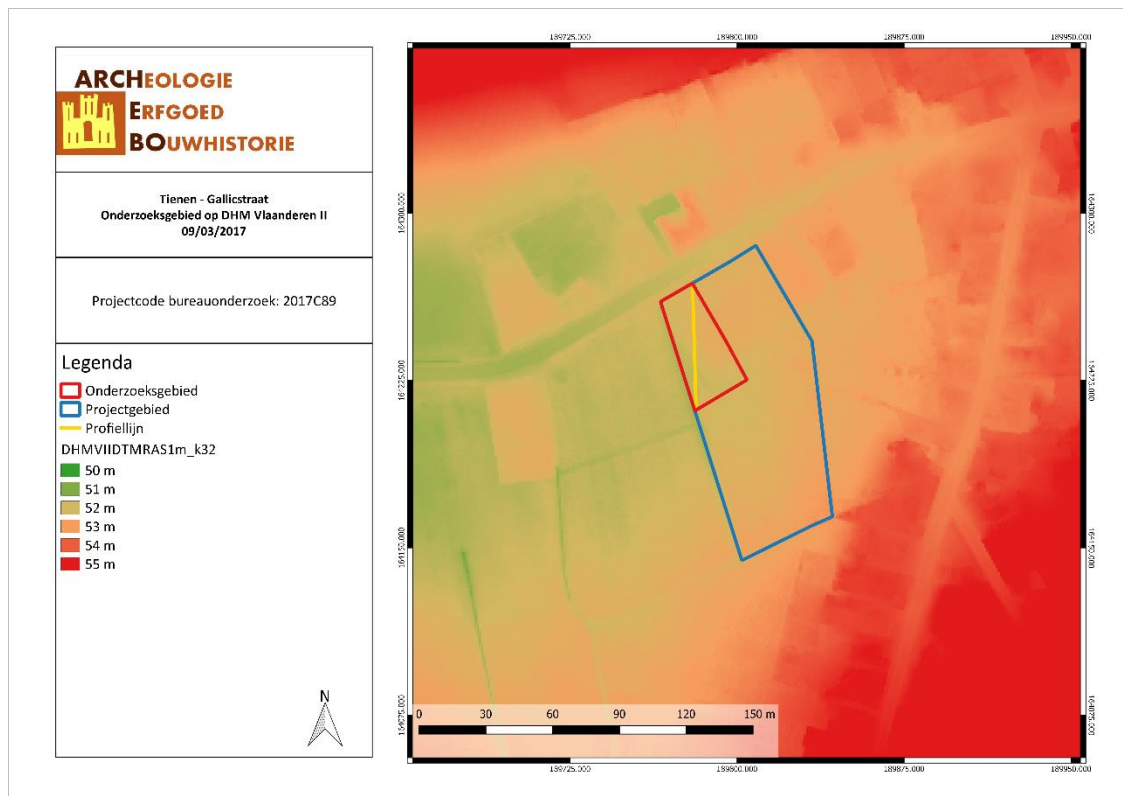
3.1.1 Topografische situering

Het onderzoeksgebied ligt in Bost ten zuiden van het stadscentrum van Tienen. Volgens het Digitaal Hoogtemodel bevindt het onderzoeksgebied zich op ongeveer 52 meter boven de zeespiegel. Kadastraal gezien situeert het onderzoeksgebied zich in afdeling 6/BOST, sectie N, perceel N169h, N169m en N169n.

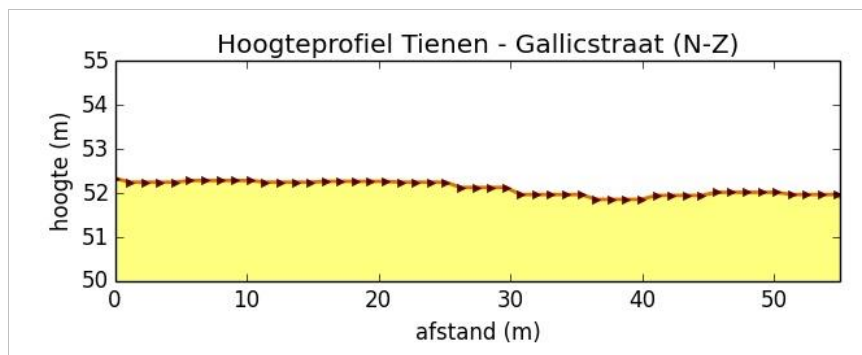
TIGA/17/03/09/5 - Digitale aanmaak

Figuur 8: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).

TIGA/17/03/09/6 - Digitale aanmaak

Figuur 9: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017).

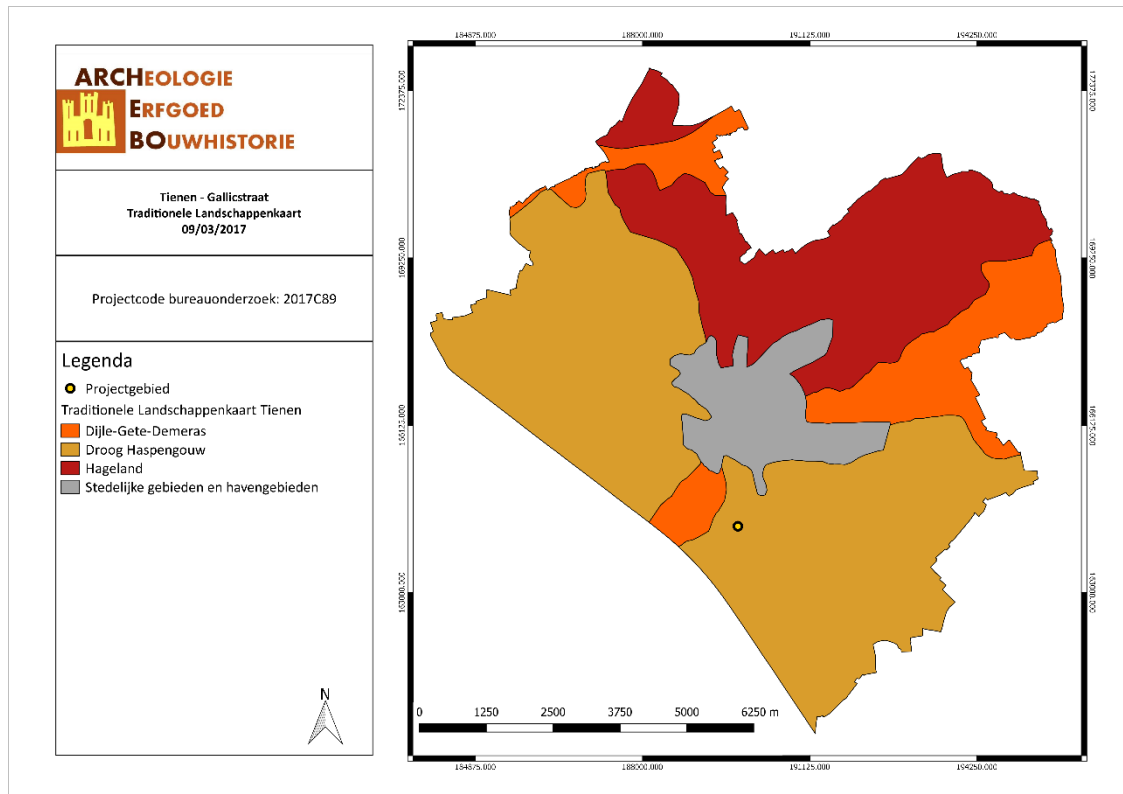
Figuur 10: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in N-Z richting (Geopunt, 2017).

3.1.2 Geologie & landschap

3.1.2.1 Fysisch geografisch

Het onderzoeksgebied is gelegen in Bost, een deelgemeente van Tienen en op slechts enkele kilometers van het stadscentrum van Tienen. De stad Tienen bevindt zich in de provincie Vlaams-Brabant op ongeveer 20 km van Leuven. Eenentwintig km ten oosten van Tienen ligt Sint-Truiden. Het onderzoeksgebied is volgens de Traditionele Landschappenkaart gekarteerd als 'Droog Haspengouw'.

Het projectgebied ligt op circa 680m ten zuiden van de Grote Gete en ligt dus eveneens net ten zuiden van de Dijle-Gete-Demeras.

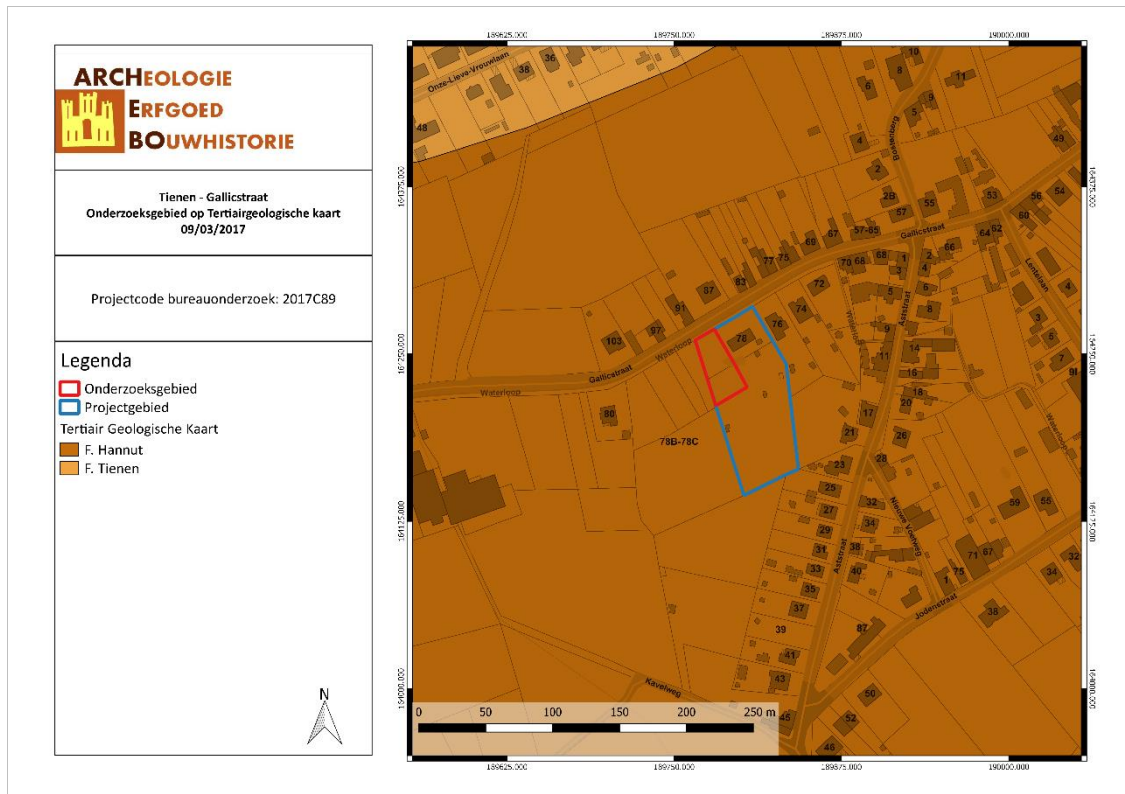

TIGA/17/03/09/7 - Digitale aanmaak

Figuur 11: Het onderzoeksgebied in Bost aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2017)

3.1.2.2 Paleogeen & neogeen (Tertiair)

Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen de Formatie van Hannut. Deze is opgebouwd uit grijsgroen fijn zand, soms dunne kleihoudende intercalaties, met plaatselijk zandsteen of zandhoudende klei. Op sommige plaatsen ligt de Formatie van Tienen (continentale en lagunaire zanden en kleien uit het Laat-Thanetien) boven op de Formatie van Hannut. Binnen de Belgische lithostratigrafie worden deze gerekend tot de Landen Groep.

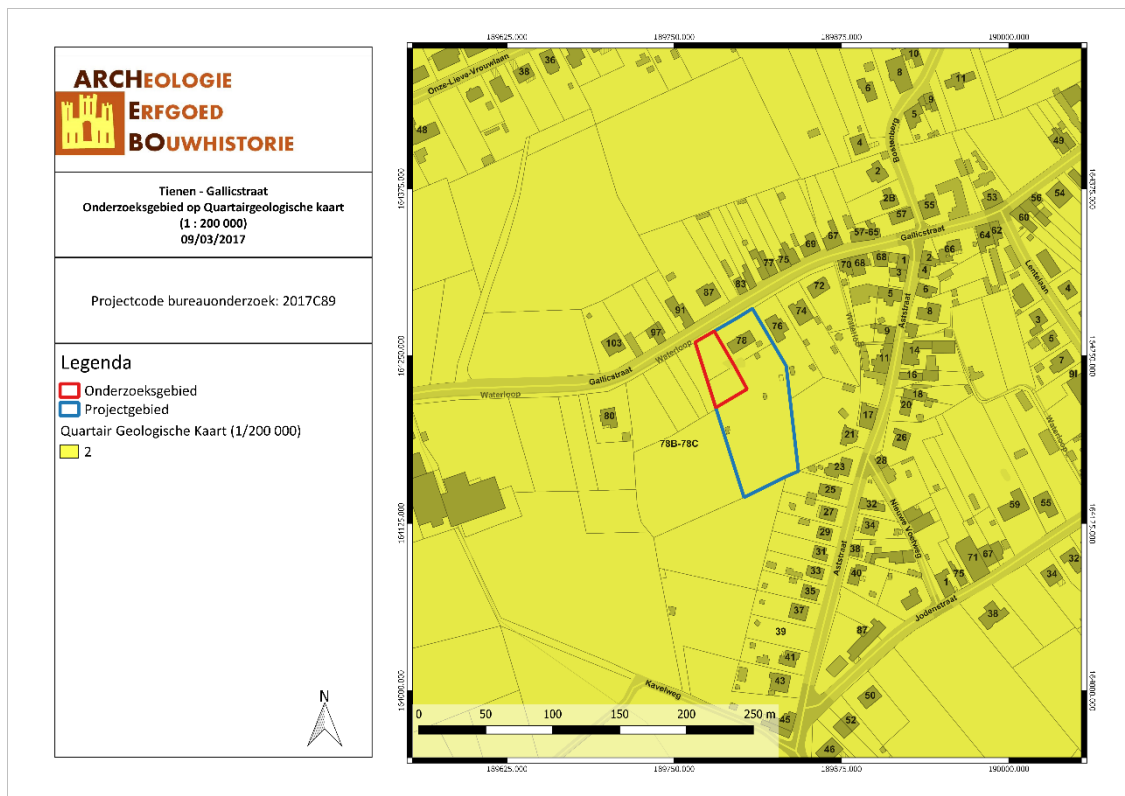

TIGA/17/03/09/8 - Digitale aanmaak

Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017).

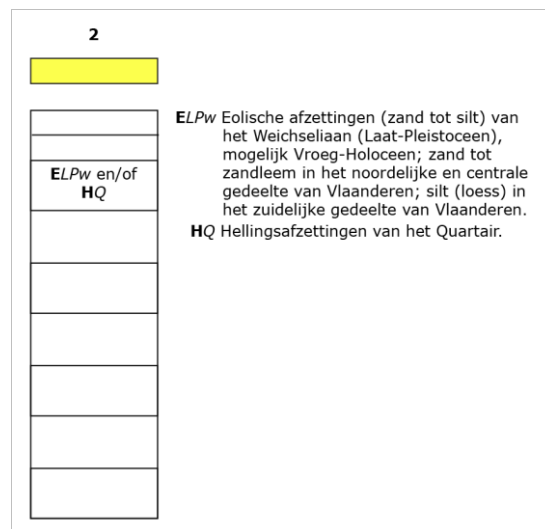
3.1.2.3 Quartair

Volgens de Quartair geologische kaart (1/200.000) bevindt het onderzoeksgebied zich binnen type 2. Type 2 omvat fluviatile afzettingen van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan), die mogelijk afgedekt zijn met eolische afzettingen zoals silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen en/of hellingsafzettingen van het quartair.

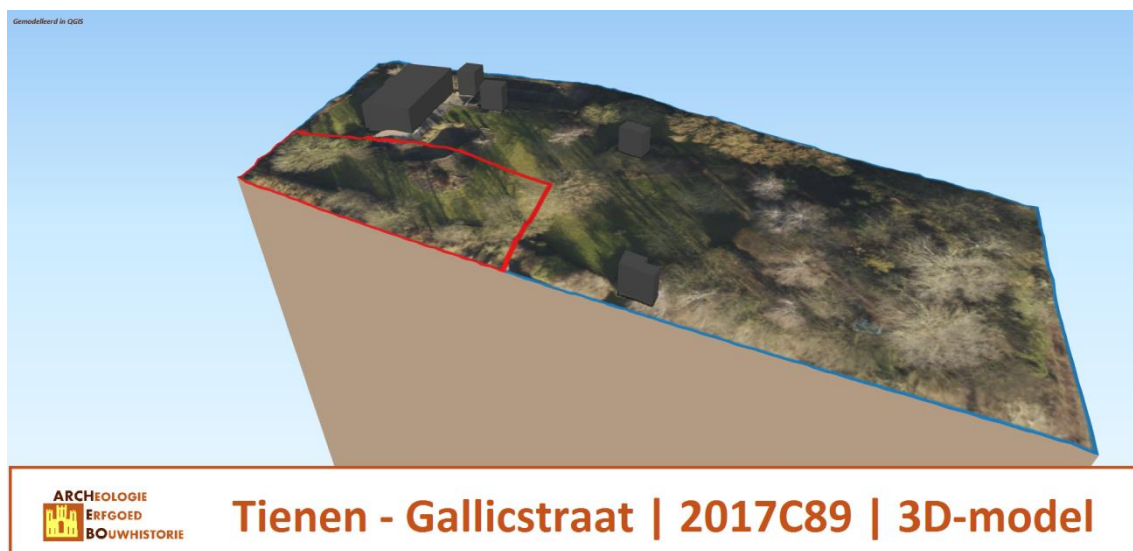

TIGA/17/03/09/9 - Digitale aanmaak

Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartaargeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017).

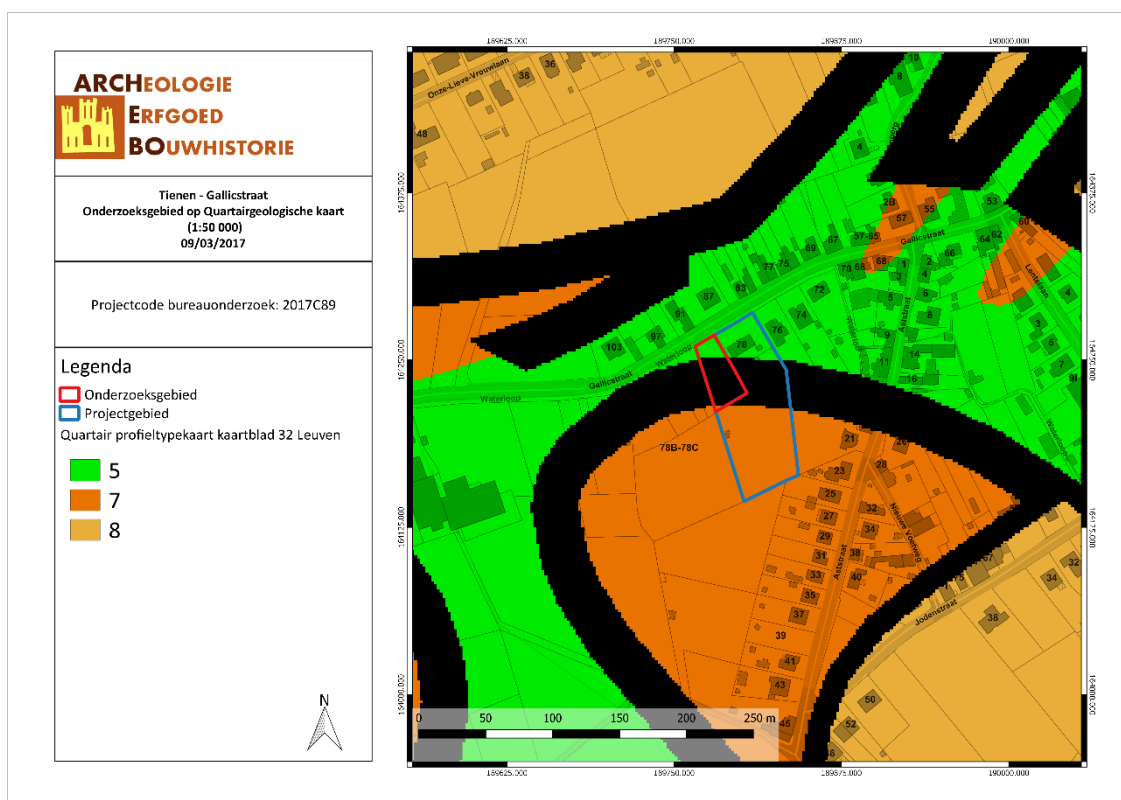
Figuur 14: Uitleg van het type volgens de Quartaargeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2017).

Figuur 15: 3D model van het terrein (ARCHEBO bvba, 2017)

Volgens de Quartair geologische kaart (1/50.000) behoren de geologische afzettingen van het onderzoeksgebied tot profieltypen 5 en 7.

Het bovenste gedeelte van de percelen behoort tot profieltype 5 met colluvium afzettingen of afgespoelde leem (e). Het zuidelijk gedeelte van het onderzoeksgebied behoort tot profieltype 7. De onderste laag bestaat uit quartaire afzettingen van het type Haspengouws leem (g) dat wordt afgedekt door Brabants Leem (f). Het Haspengouws leem dateert uit de eerste periode van de Weichsel-ijstijd en is een afwisselende afzetting van leem en zand. Het Brabantiaan was de tweede periode uit de Weichsel-ijstijd en zorgde voor de afzetting van het Brabant leem. Het Brabant bestaat uit een ontkalkt gedeelte en een onderliggend kalkrijk gedeelte.¹

¹ GULLENTOPS F. en VANDENBERGHE N., *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven*, Brussel, 2007, p. 29.

TIGA/17/03/09/10 - Digitale aanmaak

Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2017).

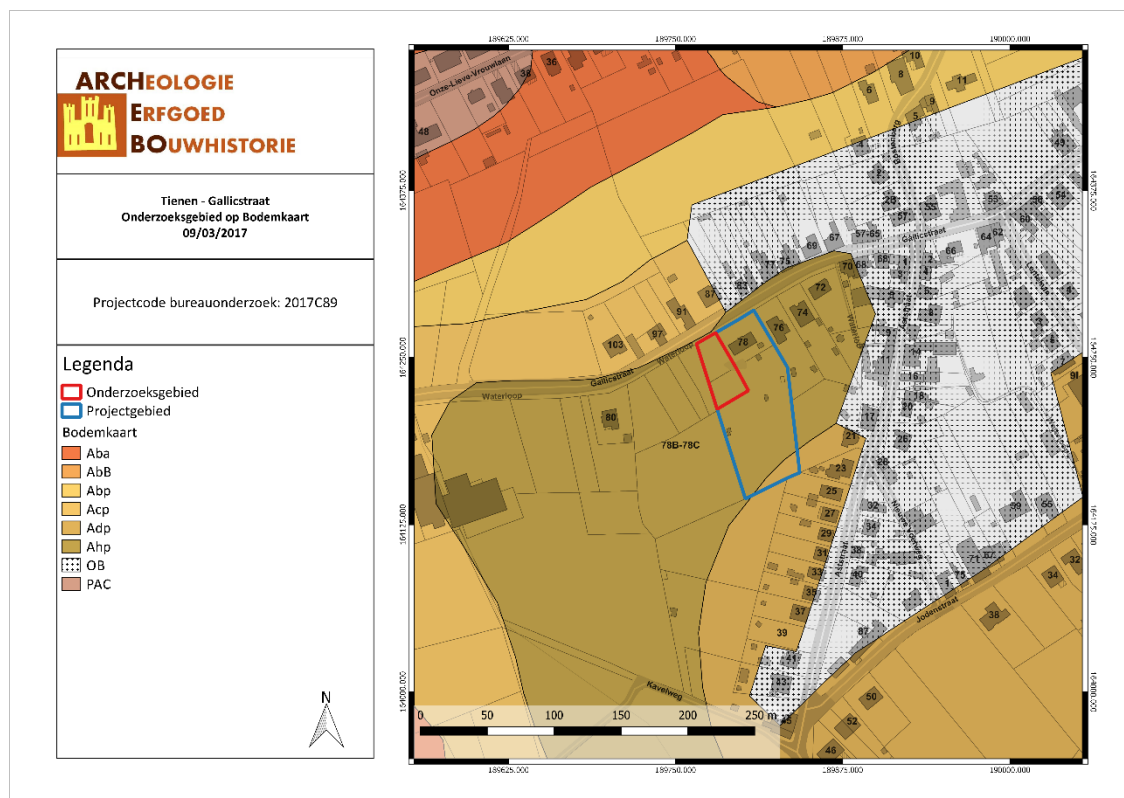
3.1.2.4 Bodem, bodemkundig booronderzoek, erosie & bodemgebruik

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied omschreven als Ahp. Deze bodem is een natte leemgrond met een relatief hoge ligging zonder profielontwikkeling. Het uiterste zuiden van het projectgebied staat gekarteerd als Adp. Adp is een matig gleyige grond op leem zonder profielontwikkeling. Deze laag vertoont een bruingrijze kleur die overgaat in colluviaal materiaal die baksteenrestjes en houtskoolfragmenten bevat. Deze bodem komt voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien.

Dergelijk natte gronden met colluviale bodems zijn minder geschikt voor bebouwing in het verleden. Dergelijke terreinen werden dan ook niet preferentieel opgezocht.

In de buurt komen ook nog volgende bodems voor:

- Acp is een zwak gleyige grond op leem zonder profielontwikkeling. Deze lage hellingsgronden omvatten colluviale bodems die met wateroverlast te maken kunnen hebben.
- Abp bestaat uit geërodeerd leemmateriaal dat van hogere plateaugronden afkomstig is.
- Aba is een droge leemgrond met textuur B horizont.²

TIGA/17/03/09/11 - Digitale aanmaak

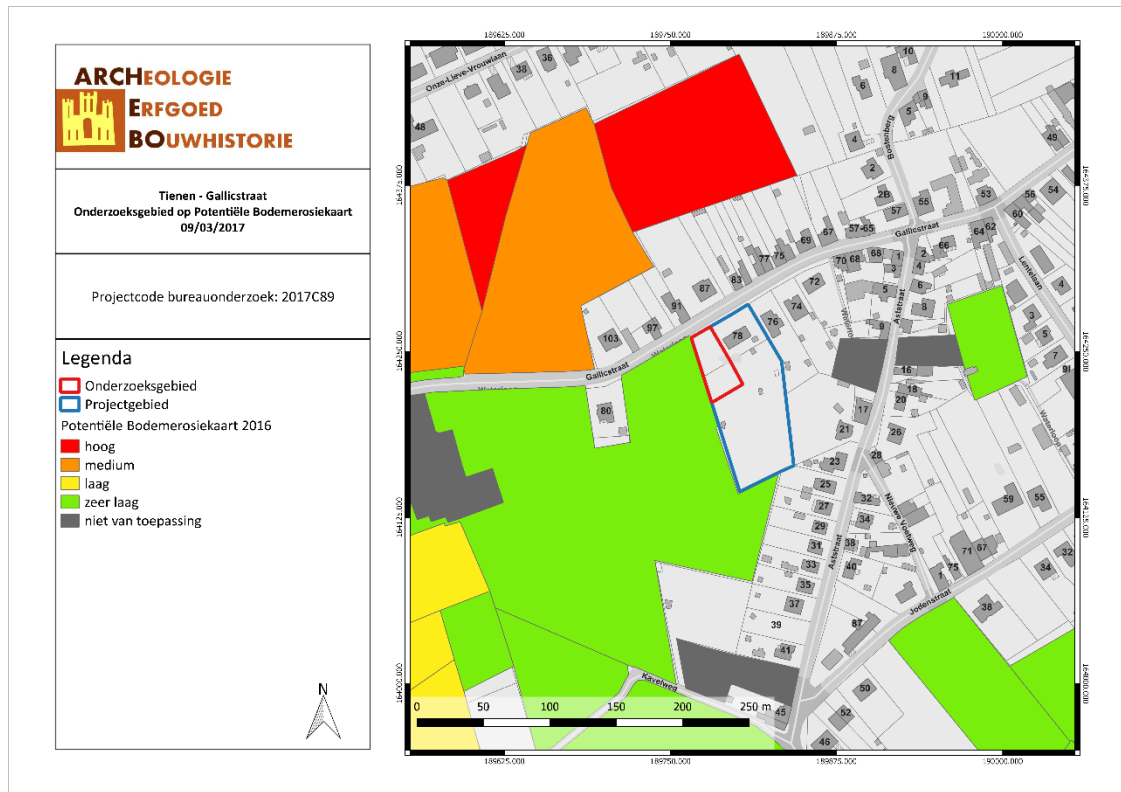
Figuur 17: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017).

De potentiële bodemerosiekaart toont de schatting van de gemiddelde jaarlijkse bodemerosie door water en bewerking per perceel. Het onderzoeksgebied zelf is niet gekarteerd. Voor het perceel grenzend aan het projectgebied staat aangeduid dat de potentiële bodemerosie 'zeer laag' is. Enkele meters ten noorden van het onderzoeksgebied en het projectgebied staan er terreinen gekarteerd met een

² VAN RANST E. en SYS C., *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20 000)*, Gent, 2000.

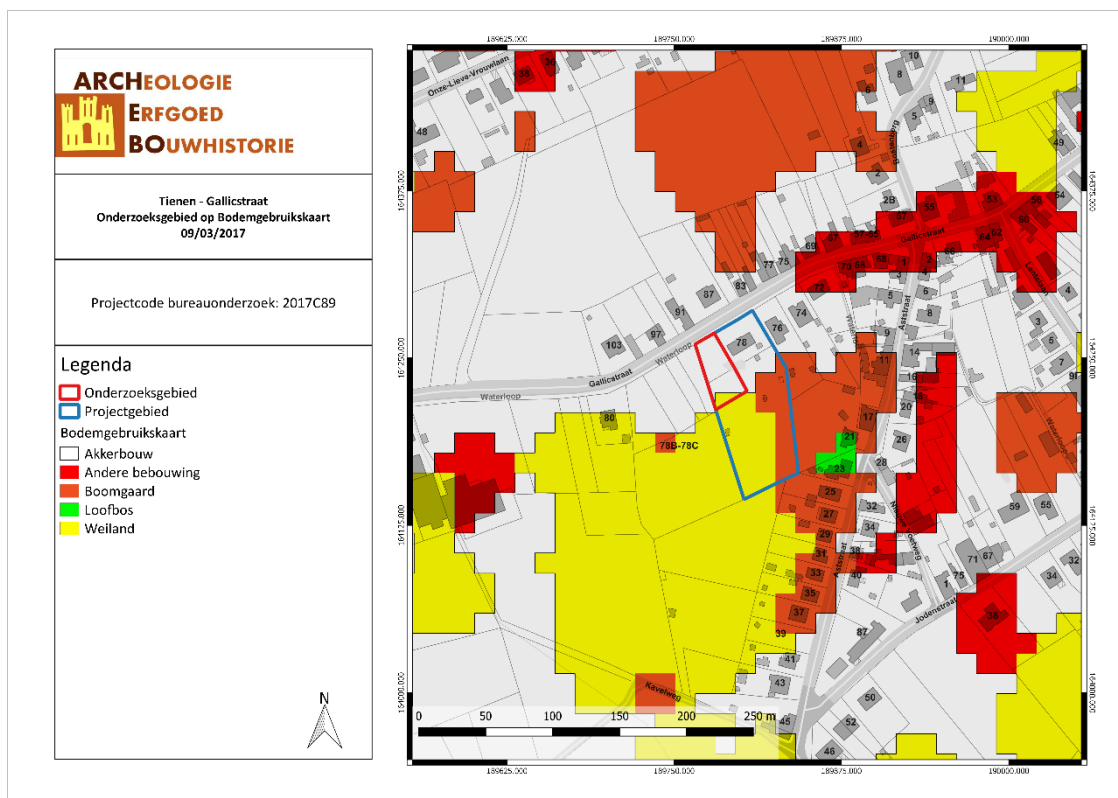
‘medium’ tot ‘hoog potentieel’ voor bodemerosie. Deze bodems bevinden zich dan ook dicht bij de Grote Gete.

Volgens de bodemgebruikskaart ligt het onderzoeksgebied in terreinen aangeduid als gebied voor ‘akkerbouw’ en ‘weiland’. In het ruimere projectgebied bevindt zich nog een zone die gekarteerd staat als ‘andere bebouwing’.

TIGA/17/03/09/12 - Digitale aanmaak

Figuur 18: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2017).

TIGA/17/03/09/13 - Digitale aanmaak

Figuur 19: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2017).

3.2 Archeologische en erfgoedkundige data

3.2.1 Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

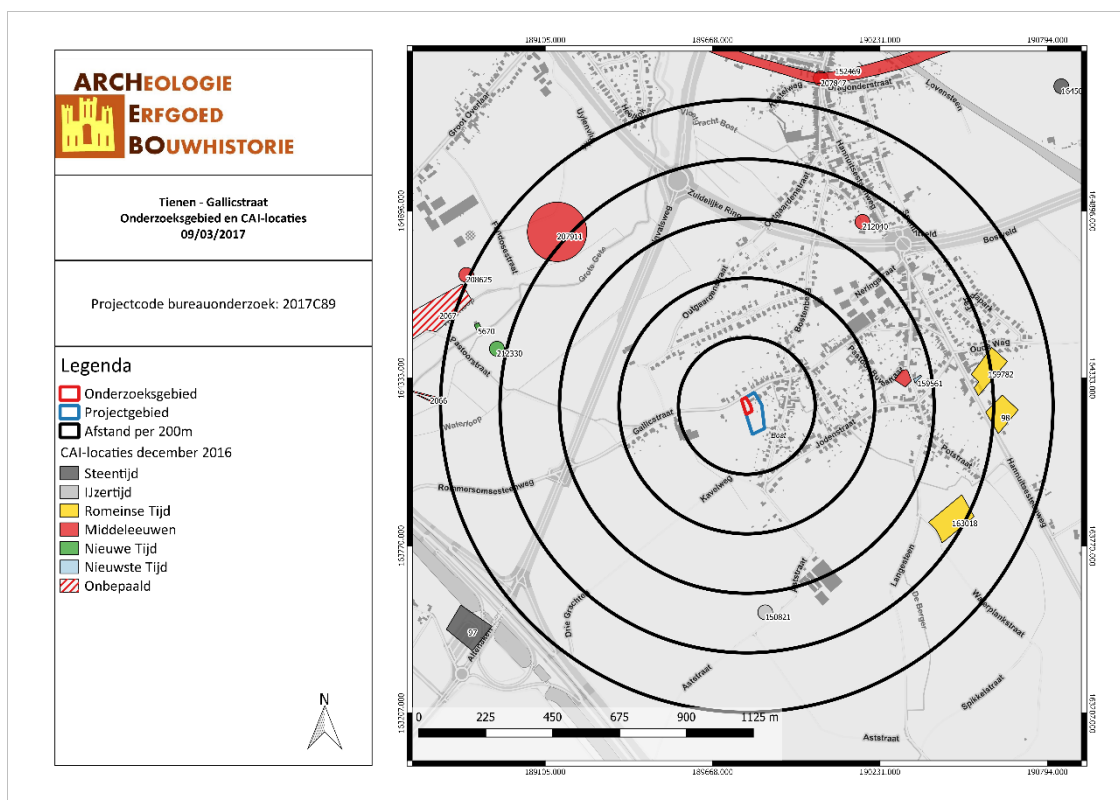
De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Hoewel de inventaris verre van compleet is, kan dit overheidsinstrument helpen om een inschatting te maken ten aanzien van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn er geen archeologische waarden gekend. In de ruimere omgeving is dit wel het geval.

In een straal van ongeveer 800m bevindt zich een vondst uit de Steentijd (neolithicum), het gaat hier om silex pijlpunten en hakken. Niet ver hiervan vonden archeologen een Romeinse grafheuvel en Romeins aardewerk. Ten zuiden van het projectgebied vond men munten uit de IJzertijd.

Verder van de site verwijderd bevinden zich nog vondsten uit de Vroege Middeleeuwen (fibula), de Volle Middeleeuwen (aardewerk) en de Nieuwe Tijd (een watermolen en riemtong).

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
159561	Toevalsvondst aan de Potstraat	20 ^{ste} -eeuw
150821	Munten (een hemistater "à la fleur", genoemd naar het bloemachtig motief onder het paardje op de keerzijde)	IJzertijd
212040	Munten (een zilveren sterling Jan van Brabant III 1330-1337)	Late-Middeleeuwen
163018	Grafheuvel	Romeinse Tijd
159782	Aardewerk	Romeinse Tijd
98	Silex pijlpunten en hakken	Steentijd - Neolithicum
207911	Aardewerk > fragmenten van witbakkend geglaazuurd Maaslands aardewerk en proto-steengoed (Siegburg en	Volle Middeleeuwen

	Raeren)	
212330	Riemtong	Nieuwe Tijd
5670	Watermolen	Nieuwe Tijd
2066	Verdedigingselement / gracht	Onbepaald
2067	Kuilen	Onbepaald
208625	Gelijkarmige beugelfibula	Vroege Middeleeuwen – Karolingische periode

TIGA/17/03/09/14 - Digitale aanmaak

Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).

3.3 Historiek en cartografische bronnen

Onderzoek historische bronnen

De stad Tienen

Voor het eerst vermeld als 'Thuinas' in een 12de-eeuwse kopie van een charter uit 872 ontstond de Oost-Brabantse stad Tienen langs de Grote Gete en de belangrijke Romeinse oost-west verbindingssas Brugge-Keulen. De oudste woonkern en parochie waren gesitueerd ter hoogte van de Gallo-Romeinse *vicus* in Avendoren, de huidige stationswijk aan de rand van het stadscentrum. Verschillende opgravingen op het Grijpenveld en de Zijdellingsestraat brachten verschillende vondsten van de Romeinse *vicus* aan het licht. Er kwam een gedeelte van de Romeinse weg van Tienen naar Elewijt tevoorschijn, net zoals verschillende gebouwen, zoals een badgebouw.³ De opgravingen op het Grijpenveld toonden dat Tienen een belangrijke rol speelde in de aardewerkvoorziening in de regio vanaf de 1ste-eeuw na Christus tot en met de 3de-eeuw. Naast aardewerk vonden archeologen aan de

³ VANDERHOEVEN A., VYNCKIER G. en WOUTERS W., 'Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Zijdellingsestraat te Tienen (prov. Vlaams-Brabant)', in: *Archeologie in Vlaanderen*, 1997, p. 133.

rand van de *vicus* ook verschillende glazen artefacten die zouden kunnen wijzen op de aanwezigheid van een glasatelier. Pottenbakkers en glasblazers werkten vaak naast elkaar aan de rand van een nederzetting.⁴

De primitieve stedelijke kern ontwikkelde zich evenwel meer oostwaarts, ter plaatse van de huidige Veemarkt, op het hoogst gelegen en makkelijkst te verdedigen punt, bovenop de 'berg' of heuvel, aan de voet van de volgens sommige auteurs tot de 9de eeuw opklimmende Sint-Germanuskerk. Tijdens de Vroege Middeleeuwen behoorde Tienen tot het graafschap Bruningerode, begrensd door Dijle en Grote Gete, en deel uitmakend van het prinsbisdom Luik. In 1013 werd Tienen na een beslissende veldslag, met de controle over de belangrijke handelsweg Brugge-Keulen als inzet, bij het graafschap Leuven ingelijfd.

Rond 1014 werd gestart met de aanleg van een eerste verdedigingsgordel die de volledige Sint-Germanusheuvel omcirkelde en in 1220 verleende de Leuvense hertog Hendrik I de stad het recht om een wekelijkse marktdag te houden. Hierop volgde, ondermeer dankzij de wol- en lakennijverheid, een snelle economische groei waardoor Tienen uitgroeide tot een belangrijk commercieel centrum. In de 14de eeuw, op haar economisch hoogtepunt, behoorde Tienen samen met Leuven, Brussel, Antwerpen, s'Hertogenbosch, Nijvel en Zoutleeuw tot de zeven 'hoofdsteden' van het hertogdom Brabant. Centrum van de middeleeuwse stad was de sinds 1276 vermelde Veemarkt ('*de foro thenensi*'), met het stadhuis, ter hoogte van de huidige dekenij, en een grote markthal die min of meer centraal op het plein was ingeplant. Na de verwoesting van Tienen door het Frans-Hollandse leger in 1635 werd het stadhuis op de Veemarkt niet heropgebouwd en wordt het stadscentrum definitief verlegd naar de meer noordelijk gelegen Dries, de huidige Grote Markt. De markthal midden op de Veemarkt, ook bekend als Vleeshuis, verdween pas rond 1800.⁵

In de twintiger jaren van de 17de eeuw deden zich een aantal politieke verschuivingen voor die een belangrijke weerslag zouden hebben op het verdere verloop van de geschiedenis der Nederlanden. Ook in Tienen waren de gevolgen niet te overzien. De tachtigjarige oorlog was een feit in 1633. Op zaterdag 9 juni werd Tienen zonder veel weerstand ingenomen. De inwoners werden gemolesteerd en gevangen genomen. De stad werd totaal leeggeplunderd en uiteindelijk op 10 juni in brand gestoken. De ravage die de Frans-Staatse troepen achterlieten, was nefast en het zou decennia duren alvorens de stad zich wist te herstellen. Bovendien had Tienen in de daarop volgende jaren herhaaldelijk af te rekenen met militaire raids vanuit Maastricht. In 1636, 1641 en 1646 werd de stad telkens opnieuw ingenomen en gebrandschat. Tot aan de 19de eeuw, werd de stad Tienen geteisterd door oorlogen en invallen.⁶

Bost

Het toponiem Bost stamt af van het Germaanse *buksothu*, of buksboom.

Oorspronkelijk behoorde Bost bij het Hoegaardse grondgebied. In 1882 werd Bost een zelfstandige gemeente tot het in de jaren 1970, met de fusies, deel zou uitmaken van de stad Tienen.⁷

Historische situatie aan de hand van cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het

⁴ COSIJNS P., 'Romeins glas in Tienen', in: *Museumopener*, 2000, s.p.; MARTENS M., 'Gallo-Romeinse vicus van Tienen: Belangrijkste productiecentrum van aardewerk in civitas Tungrorum', in: *Museumopener*, 2004, s.p.

⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Tienen', op: www.inventaris.onroerenderfgoed.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

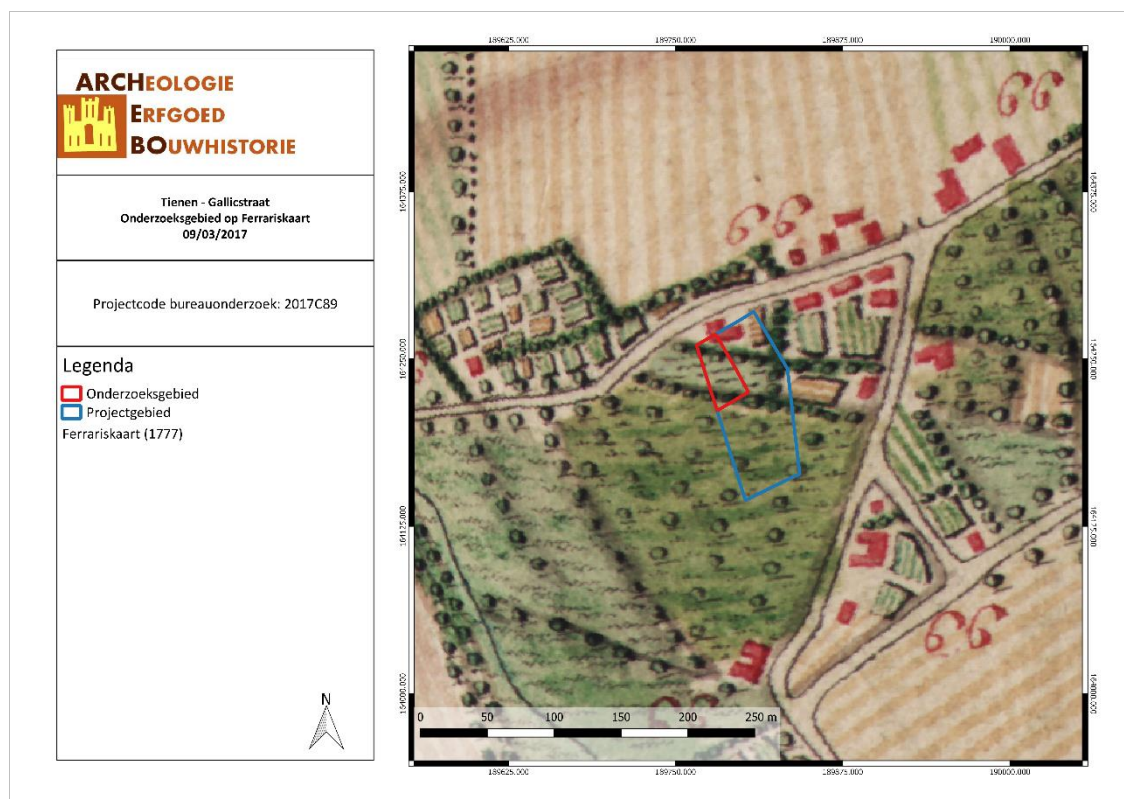
⁶ TOERISME TIENEN, 'De feiten op een rijtje', op: www.toerisme.tienen.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

⁷ KEMPENEERS P., 'Hoegaardse plaatsnamen', in: *Nomina geographica Flandrica*, deel XV, Leuven, 1985, s.p.

perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn. Op de Ferrariskaart valt af te leiden dat er voor deze periode een gebouw aanwezig was op het projectgebied, langs de Gallicstraat. Het grootste gedeelte van het onderzoeksgebied is gekarteerd als weiland. Het zuidelijke gedeelte van het projectgebied staat aangeduid als bosgebied met hoogstammige bomen.

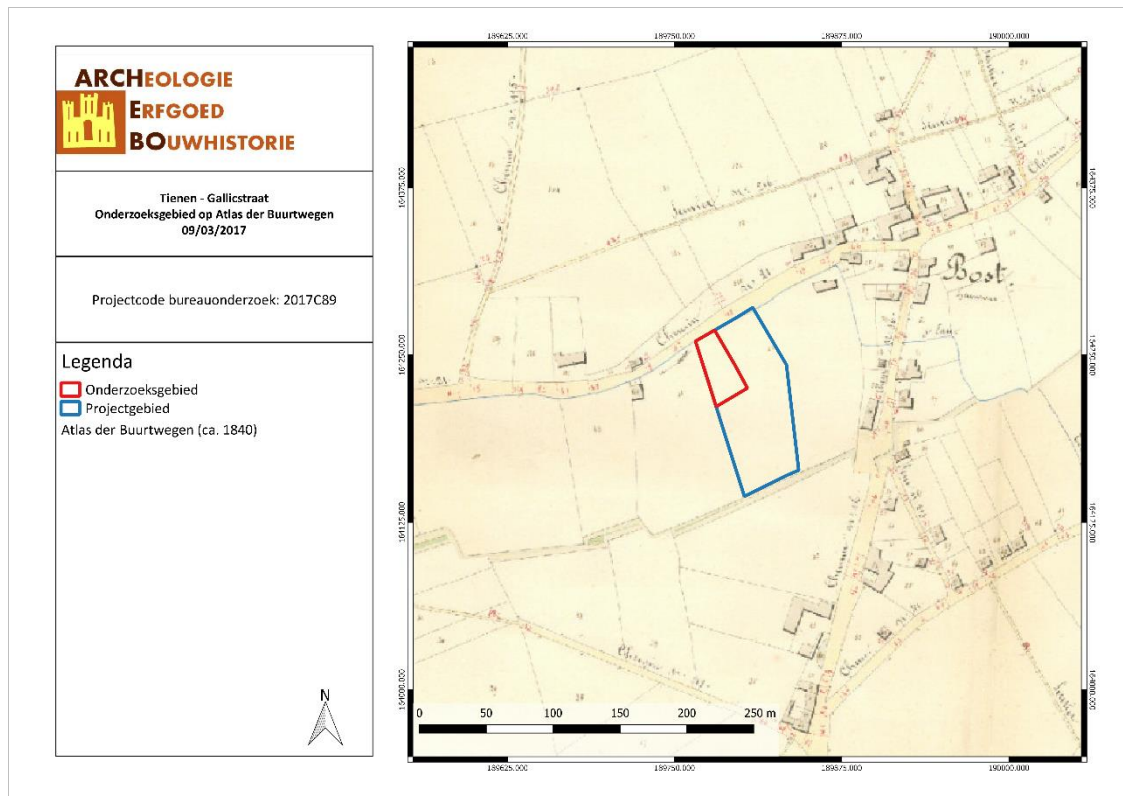
TIGA/17/03/09/15 - Digitale aanmaak

Figuur 21: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841. De wetgever wilde in 1841 ondubbelzinnig aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Bedoeling was dus een inventarisatie te maken van alle 'openbare' wegen en 'private wegen met openbare erfdienstbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Voetwegen zijn smalle wegen (soms maar 1 meter breed) en de bedding behoort gewoonlijk toe aan de aangelanden. In de periode 1843-1845 werden voor alle gemeenten leggers, openbare registers, van de buurtwegen opgemaakt. Deze zijn de geschiedenis ingegaan als Atlassen der Buurtwegen. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁸ Op de

⁸ GEOPUNT VLAANDEREN, 'Atlas der Buurtwegen', op: www.geopunt.be, laatst geraadpleegd 13 maart 2017.

Atlassen der Buurtwegen is geen bebouwing te zien op zowel het onderzoeksgebied als het projectgebied.

TIGA/17/03/09/16 - Digitale aanmaak

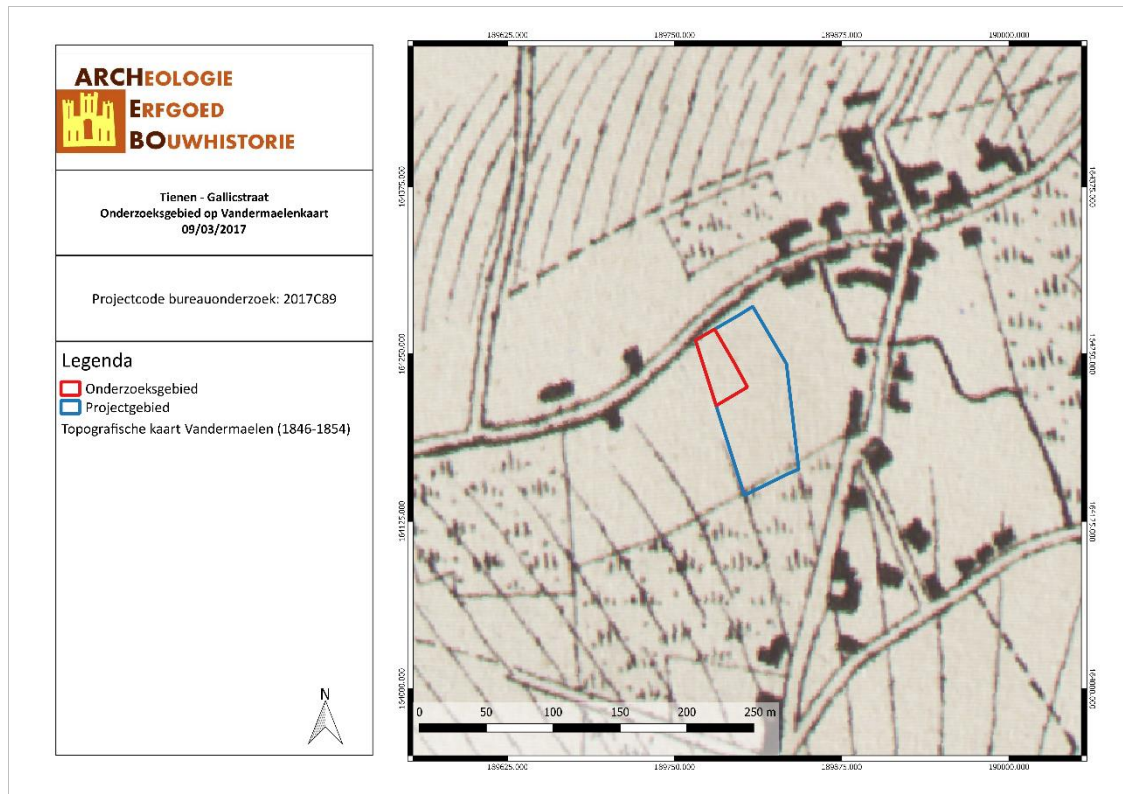
Figuur 22: Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).

Het projectgebied is niet gekarteerd op de Popp-kaart.

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). De Belgische overheid zag voor zichzelf geen taak weggelegd om de kadastergegevens in plannen om te zetten, maar hoopte dat anderen deze taak op zich zouden nemen. In 1836 kreeg Vandermaelen toelating om de kadastergegevens te gebruiken en in kaart te brengen. Dit resulteerde in de topografische kaart 'Carte topographique de la Belgique', gemaakt tussen 1846 en 1854 op 250 folio's op schaal 1/20.000. Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778. Ook op de Vandermaelenkaart is geen bebouwing op het perceel te zien.⁹

Op Orthofotomozaïeken is vanaf de jaren 1980 wel bebouwing te zien. De woning staat niet op het onderzoeksterrein zelf, maar op het ruimere projectgebied. Op de oudste foto's zijn ook nog geen vijvers te zien. Deze zijn wel zichtbaar op de foto van 2000-2003 en lopen deels over het terrein van het onderzoeksgebied. Eén van de vijvers is verdwenen op de Orthofotomozaïek van 2008-2011.

⁹ WIKIPEDIA, 'Vandermaelenkaarten', op: www.wikipedia.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

TIGA/17/03/09/17 - Digitale aanmaak

Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).

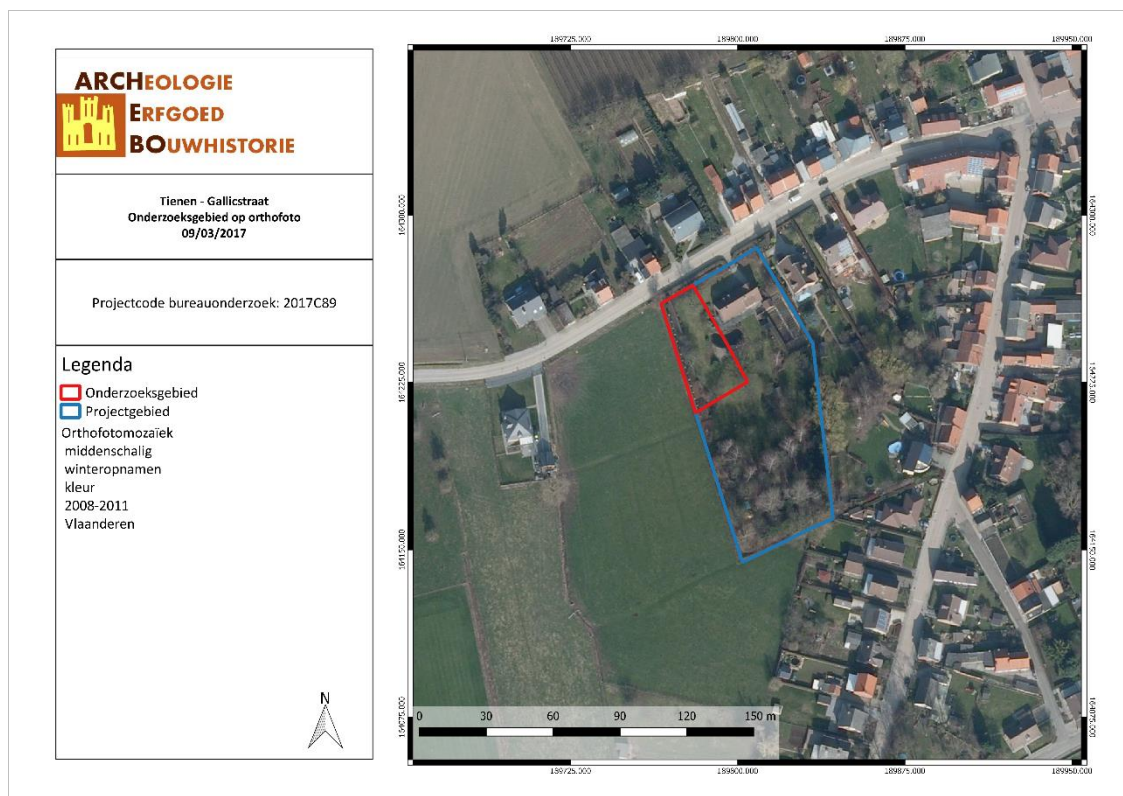

TIGA/17/03/09/18 - Digitale aanmaak

Figuur 24: Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofoto 1979-1990 (Geopunt, 2017).

TIGA/17/03/09/19 - Digitale aanmaak

Figuur 25: Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofoto 2000-2003 (Geopunt, 2017).

TIGA/17/03/09/20 - Digitale aanmaak

Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofoto 2008-2011 (Geopunt, 2017).

3.4 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er op het ruimere projectgebied gebouwen stonden in de tweede helft van de 18de-eeuw. De Ferrariskaart toont namelijk één gebouw gelegen langs de Gallicstraat. De historische kaarten uit latere periodes zoals de Atlas Der Buurtwegen en de Vandermaelenkaarten tonen deze bebouwing niet meer. Mogelijk was er meer bebouwing aanwezig in voorgaande periode(s). Historisch gezien kunnen we voor het gebied dan ook spreken van een lage densiteit aan bebouwing.

Op het plangebied zelf en in de direct omgeving zijn geen archeologische waarden te vinden. In de ruimere omgeving is dit wel het geval. In een straal van ongeveer 800m bevond zich een vondst uit de Steentijd (neolithicum), het gaat hier om silex pijlpunten en hakken. Niet ver hiervan vonden archeologen een Romeinse grafheuvel en Romeins aardewerk. Ten zuiden van het projectgebied vonden men munten uit de IJzertijd.

Verder van de site verwijderd bevinden zich nog vondsten uit de Vroege Middeleeuwen (*fibula*), de Volle Middeleeuwen (aardewerk) en de Nieuwe Tijd (een watermolen en riemtong). Verwachten vondsten kunnen zich hierop gebaseerd situeren tussen de Steentijd en de Nieuwe tijd.

4 RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd. Deze analyse leidt tot een advies voor een eventueel vervolgonderzoek of voor een vrijgave van het terrein. Dit advies dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4.1 Algemeen

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft ARCHEBO bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Het projectgebied beslaat twee percelen, waarvan één met gebouw langs de Gallicstraat. De verkavelingsvergunning geldt voor een nieuw kavel dat zich naast de bestaande woning zal bevinden. Nadien komt op het kavel een nieuwbouwwoning. De oppervlakte van het hele projectgebied beslaat ongeveer 6.554 m². De oppervlakte van het onderzoeksgebied bedraagt circa 1.058 m².

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er op het ruimere projectgebied eind 18de-eeuw bebouwing stond. Daarna bleef het voor een groot deel onbebouwd tot in de twintigste eeuw. De eventuele exacte versterking van de bodem door de bouw van de woningen en de aanleg van verschillende vijvers langs de Gallicstraat kon niet bepaald worden.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch onderzoek verworven. Cartografisch onderzoek heeft aangetoond dat er in het projectgebied (in een blauwe kleur aangeduid op de kaarten) bebouwing aanwezig was in de tweede helft van de 18de-eeuw. Latere cartografische bronnen geven geen bebouwing meer weer. Wel is er op recentere orthofoto's een woning op het ruimere projectgebied te zien. Historische bronnen leverden geen enkele aanwijzing op voor de vroegere periodes.

Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn er geen archeologische waarden gekend. In de ruimere omgeving is dit wel het geval. In een straal van ongeveer 800m bevindt zich een vondst uit de Steentijd (neolithicum), het gaat hier om silex pijlpunten en hakken. Niet ver hiervan vonden archeologen een Romeinse grafheuvel en Romeins aardewerk. Ten zuiden van het projectgebied vond men munten uit de IJzertijd. Verder van de site verwijderd bevinden zich nog vondsten uit de Vroege Middeleeuwen (*fibula*), de Volle Middeleeuwen (aardewerk) en de Nieuwe Tijd (een watermolen en riemtong).

2. *Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?*

Aan de hand van de het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het projectgebied een gebouw stond in de tweede helft van de 18de-eeuw. We vonden geen aanwijzingen dat er op het kleinere onderzoeksgebied een woning stond. De huidige woning op het projectgebied dateert uit de 20ste-eeuw en ligt niet op de oppervlakte van het onderzoeksgebied dat afgesplitst zal worden. Mogelijk was hier wel oudere bebouwing aanwezig. Op verschillende recente orthofoto's is wel te zien dat er twee vijvers aanwezig waren die ook de bodem van het onderzoeksgebied mogelijk hebben verstoord. Van deze vijvers blijft er vandaag nog maar één over.

3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?*

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het onderzoeksgebied tot vandaag weinig bebouwing aanwezig was. Mogelijk was dit wel het geval in voorgaande periode(s) gezien er in de ruime omgeving aanwijzingen zijn voor Gallo-Romeinse en Laatmiddeleeuwse nederzettingen.

4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

De bebouwing langs de Gallicstraat kan mogelijk, plaatselijk, het archeologisch niveau beschadigd of vernietigd hebben. Het is onduidelijk in hoeverre deze bouwphase het archeologisch niveau aangetast heeft. Daarnaast kan ook de aanleg van de tuin, met verschillende vijvers, de bodemlagen verstoord hebben.

4.3 Samenvatting / assessment bureauonderzoek

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

4.3.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

In het onderzoeksgebied zal door de opdrachtgever een herverkaveling gepland worden. Het perceel bevindt zich op twee kavels met een woning gelegen langs de Gallicstraat. Nadien wordt op het nieuwe kavel een woning gepland. De totale oppervlakte van het projectgebied dat herverkaveld zal worden beslaat ongeveer 6.554 m², het onderzoeksgebied is ongeveer 1.120 m² groot.

Landschappelijk gezien is het projectgebied volgens de Traditionele Landschappenkaart gekarteerd als 'Droog Haspengouw'. De percelen zelf kennen weinig hoogteverschil en liggen circa 52 meter boven de zeespiegel (volgens het Digitaal Hoogtemodel). Het terrein heeft een Ahp bodem. Deze bodem is een natte leemgrond met een relatief hoge ligging zonder profielontwikkeling. Het uiterste zuiden van het projectgebied staat gekarteerd als Adp. Adp is een matig gleyige grond op leem zonder profielontwikkeling. Deze laag vertoont een bruinigrijze kleur die overgaat in colluviaal materiaal die baksteenrestjes en houtskoolfragmenten bevat. Deze bodem komt voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien.

Binnen het onderzoeksgebied zelf en in de direct omgeving zijn geen archeologische waarden bekend. In de ruime omgeving vonden archeologen wel objecten uit de Steentijd (neolithicum), het gaat hier om silex pijlpunten en hakken. Niet ver daarvan bevond zich een Romeinse grafheuvel en Romeins aardewerk. Ten zuiden van het projectgebied vond men munten uit de IJzertijd.

Verder van de site verwijderd bevonden zich nog vondsten uit de Vroege Middeleeuwen (*fibula*), de Volle Middeleeuwen (aardewerk) en de Nieuwe Tijd (een watermolen en riemtong). Op basis van deze gegevens kunnen archeologische sporen aanwezig zijn binnen het plangebied, maar de kosten-baten analyse is ontoereikend voor dit project gezien het geringe projectgebied van 1120m². Dit in combinatie met een Ahp bodem dewelke zeer nat is en niet preferentieel werd opgezocht in het verleden. De archeologische en historische waarde van het terrein worden niet genegeerd, maar gezien de resultaten van het bureauonderzoek is er slechts een kleine kans op kennisvermeerdering. Daarom wordt aangeraden om het gehele plangebied vrij te geven voor de geplande werken.

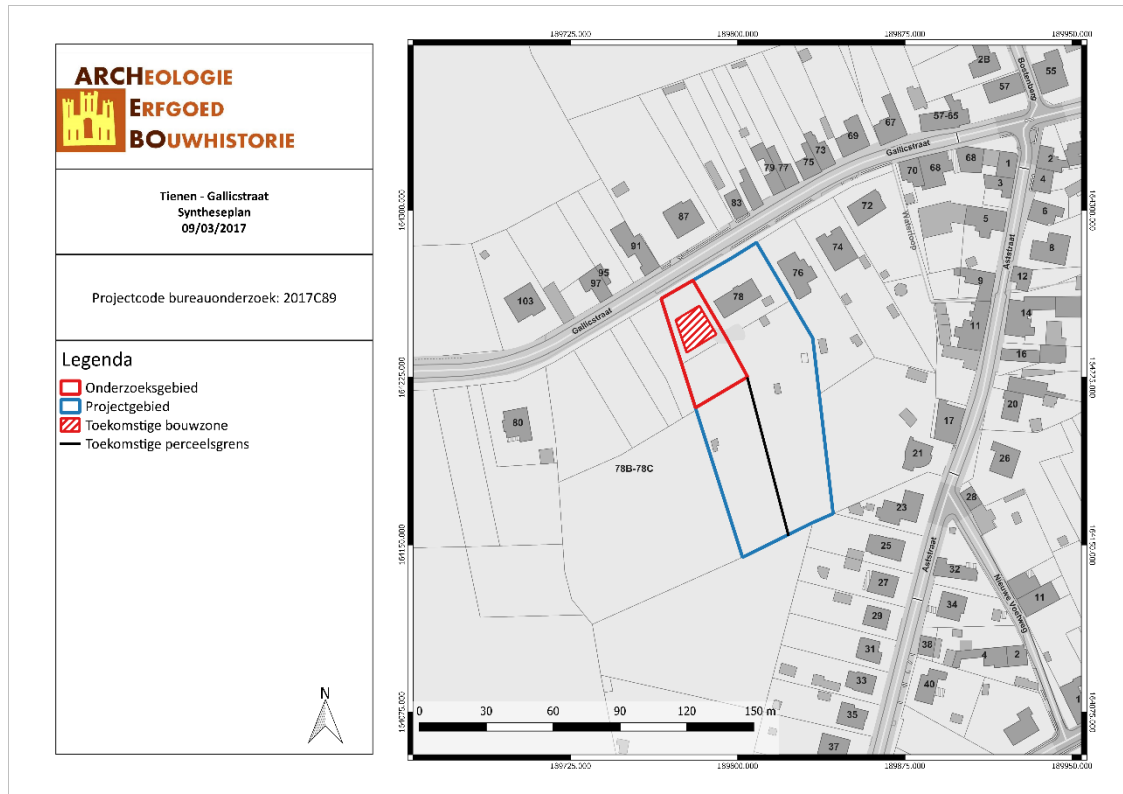
4.3.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

In het onderzoeksgebied zal door de opdrachtgever een verkaveling gepland worden. Er wordt 1 bouwkaavel van 1120m² gecreëerd waarbij verstoring van het archeologisch niveau mogelijk is.

Nadien wordt op het nieuwe perceel een woning gepland.

Binnen het onderzoeksgebied zelf en in de direct omgeving zijn geen archeologische waarden bekend. In de ruimere omgeving vonden archeologen wel objecten uit verschillende tijdperiodes, zoals silex pijlpunten en hakken uit de Steentijd en een Romeinse grafheuvel.

Op het syntheseplan is aangegeven waar het nieuwe perceel komt en waar de bouw van een nieuwe woning gepland is.

TIGA/17/03/09/21 - Digitale aanmaak

Figuur 27: Syntheseplan met aanduiding van de geplande werken (Geopunt, 2017).

4.4 Programma van maatregelen

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat het projectgebied gelokaliseerd is in de omgeving van historische en archeologisch belanghebbende locaties van de stad Tienen. Echter het ontbreken aan historische bebouwing op het beperkte projectgebied van 1120m² en de colluviale bodem doen vermoeden dat verder bodemonderzoek naar archeologische items niet de meest opportune keuze is. De kosten-batenanalyse voor dit project is ontoereikend. Gezien het kleine onderzoeksgebied zal slechts een geringe kenniswinst mogelijk zijn. De natte bodem die hier aanwezig is, kon wellicht weinig aantrekkingskracht uitvoeren op de mens in het verleden. Vondsten in de buurt worden dan ook op de droger gelegen heuvels aangetroffen.

5 BIBLIOGRAFIE

Publicaties

COSIJNS P., 'Romeins glas in Tienen', in: *Museumopener*, 2000.

GULLENTOPS F. en VANDENBERGHE N., *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven*, Brussel, 2007.

KEMPENEERS P., 'Hoegaardse plaatsnamen', in: *Nomina geographica Flandrica*, deel XV, Leuven, 1985.

MARTENS M., 'Gallo-Romeinse vicus van Tienen: Belangrijkste productiecentrum van aardewerk in civitas Tungrorum', in: *Museumopener*, 2004.

VANDERHOEVEN A., VYNCKIER G. en WOUTERS W., 'Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Zijdelingsestraat te Tienen (prov. Vlaams-Brabant)', in: *Archeologie in Vlaanderen*, 1997.

VAN RANST E. en SYS C., *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20 000)*, Gent, 2000.

Online bronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Inventaris Onroerend Erfgoed', op: www.inventaris.onroerenderfgoed.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Tienen', op: www.inventaris.onroerenderfgoed.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

GEOPUNT VLAANDEREN, 'Atlas der Buurtwegen', op: www.geopunt.be, laatst geraadpleegd 13 maart 2017.

TOERISME TIENEN, 'De feiten op een rijtje', op: www.toerisme.tienen.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

WIKIPEDIA, 'Vandermaelenkaarten', op: www.wikipedia.be, laatst geraadpleegd op 13 maart 2017.

6 FIGURENLIJST

Figuur 1: Criteria bij verkavelingsvergunningen	5
Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017).....	7
Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)	7
Figuur 4: Het onderzoeksgebied langs de Gallicstraat (Google Street view, 2017)	9
Figuur 5: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)	10
Figuur 6: Situering van het onderzoeksgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)	11
Figuur 7: Plannen met de geplande werken (Landmetingen Geoscoop, 2017)	11
Figuur 8: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).	12
Figuur 9: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017).	13
Figuur 10: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in N-Z richting (Geopunt, 2017).....	13
Figuur 11: Het onderzoeksgebied in Bost aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2017).....	14
Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017).	15
Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017).	16
Figuur 14: Uitleg van het type volgens de Quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2017).	16
Figuur 15: 3D model van het terrein (ARCHEBO bvba, 2017)	17
Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2017). ..	18
Figuur 17: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017).	18
Figuur 18: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2017). ..	19
Figuur 19: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2017).....	20
Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).	21
Figuur 21: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).	23
Figuur 22: Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).	24
Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).	25
Figuur 24: Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofoto 1979-1990 (Geopunt, 2017).	25
Figuur 25: Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofoto 2000-2003 (Geopunt, 2017).	26
Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied op de Orthofoto 2008-2011 (Geopunt, 2017).	26
Figuur 27: Syntheseplan met aanduiding van de geplande werken (Geopunt, 2017).	30

7 PLANNENLIJST

TIGA/17/03/09/1 - Digitale aanmaak	7
TIGA/17/03/09/2 - Digitale aanmaak	7
TIGA/17/03/09/3 - Digitale aanmaak	10
TIGA/17/03/09/4 - Digitale aanmaak	11
TIGA/17/03/09/5 - Digitale aanmaak	12
TIGA/17/03/09/6 - Digitale aanmaak	13
TIGA/17/03/09/7 - Digitale aanmaak	14
TIGA/17/03/09/8 - Digitale aanmaak	15
TIGA/17/03/09/9 - Digitale aanmaak	16
TIGA/17/03/09/10 - Digitale aanmaak	18
TIGA/17/03/09/11 - Digitale aanmaak	18
TIGA/17/03/09/12 - Digitale aanmaak	19
TIGA/17/03/09/13 - Digitale aanmaak	20
TIGA/17/03/09/14 - Digitale aanmaak	21
TIGA/17/03/09/15 - Digitale aanmaak	23
TIGA/17/03/09/16 - Digitale aanmaak	24
TIGA/17/03/09/17 - Digitale aanmaak	25
TIGA/17/03/09/18 - Digitale aanmaak	25
TIGA/17/03/09/19 - Digitale aanmaak	26
TIGA/17/03/09/20 - Digitale aanmaak	26
TIGA/17/03/09/21 - Digitale aanmaak	30